

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 139/2020 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- talousvaliokunta TaVL 21/2020 vp
- perustuslakivaliokunta PeVL 31/2020 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- hallitusneuvos Ismo Tuominen, sosiaali- ja terveysministeriö
- hallitussihteeri Sami Teräväinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylilääkäri Taneli Puumalainen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- varatoimitusjohtaja Veli-Matti Aittoniemi, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- puheenjohtaja Annika Rönni-Sällinen, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- Suomen Yrittäjät ry
- professori Martin Scheinin

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan tartuntatautilakia muutettavaksi väliaikaisesti.

Ravitsemisliikkeiden toimintaa rajoitetaan tartuntatautilain väliaikaisten säännösten ja niiden nojalla annettujen valtioneuvoston asetusten mukaisesti 1.6.–31.10.2020.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Esityksessä ehdotetaan, että mainittujen tartuntatautilain säännösten voimassaoloa jatkettaisiin 28.2.2021 saakka.

Ravitsemisliikkeiden tulisi noudattaa hygieniaan liittyviä erityisiä vaatimuksia ja huolehtia asiakkaiden välisen riittävän etäisyyden ylläpitämisestä. Ravitsemistoimintaa rajoitettaisiin tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömillä ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä niiden sisätilojen asiakaspaikkamäärää ja käyttöä koskevilla rajoituksilla. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siitä, että vain tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömiä aukioloaikaa, anniskeluaikaa ja asiakasmäärää koskevia rajoituksia sovellettaisiin vain niillä alueilla, joilla se on välttämätöntä. Liikkeiden tulisi laatia suunnitelma velvollisuuksien ja rajoitusten noudattamisen tueksi.

Aluehallintovirastot valvoisivat rajoitusten ja velvollisuuksien noudattamista. Aluehallintovirasto voisi määrätä valvonnassa havaitsemansa epäkohdat ja puutteet korjattaviksi ja määrätä velvoitteita olennaisesti rikkoneen ravitsemisliikkeen ravitsemisliiketoiminnan välittömästi suljettavaksi asiakkailta enintään yhdeksi kuukaudeksi.

Rajoitukset eivät koskisi henkilöstöravintolatoimintaa eivätkä ruuan ja juoman noutomyyntiä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.11.2020 ja olemaan voimassa 28.2.2021 saakka.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Koronavirusepidemian aikana ravitsemistoimintaa on rajoitettu tartuntatautilain väliaikaisten säännösten nojalla tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Väliaikaisten säännösten voimassaolo päättyy 31.10.2020. Esityksen tavoitteena on jatkaa näiden säännösten voimassaoloa ensi vuoden helmikuun loppuun.

Esityksen perustelujen (s. 7) mukaan sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut tartuntatautilain muuttamista koskevaa hallituksen esitystä, jonka yhteydessä on tarkoitus ehdottaa kesään 2021 saakka voimassa olevia väliaikaisia säännöksiä eri elinkeinotoimintaan käytettävien tilojen määräaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Tuohon esitykseen liittyen on valmisteltu myös ravitsemistoiminnan rajoituksia koskevia säännöksiä samalle ajalle. Voimassa olevat ja nyt jatkettavaksi ehdotetut ravitsemistoiminnan rajoitukset tulevat siten uudelleen arvioitaviksi vielä kuluvana syksynä.

Ilman ehdotettua sääntelyä ravitsemisliikkeiden toimintaa ei olisi mahdollista rajoittaa nykyisellä tavalla 1.11.2020 alkaen, kun väliaikaisen sääntelyn voimassaolo päättyy. Koska ravitsemistoiminnan rajoittaminen on epidemiatilanteen vuoksi edelleen välttämätöntä, valiokunta pitää rajoitusten väliaikaista jatkamista kiireellisenä ja puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä erityisesti perustuslakivaliokunnan lausunnosta johtuvien muutoksin.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Rajoitusten arviointia

Perustuslakivaliokunta kiinnitti voimassa olevien säännösten käsittelyn yhteydessä lausunnossaan (PeVL 14/2020 vp, s. 5) huomiota siihen, että sääntelyn alueellinen soveltamisala on merkityksellinen sääntelyn välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta. Valiokunta korosti, että välttämättömyyedellytysten tulee säädöspäätöksessä ohjata päätöksentekoa alueellisesta soveltamisalasta ja ettei rajoituksia voida säätää tai pitää voimassa sellaisilla alueilla, joissa se ei ole tartuntatautilanteen vuoksi välttämätöntä. Kyseisen lausunnon johdosta ravitsemistoimintaan kohdistuvat rajoitukset ulotettiin voimassa olevassa säädöstekstissä koskemaan koko maata erään poikkeuksin. Tämän lisäksi säädettiin, että jolleivät rajoitukset ole välttämättömiä koko maassa tartuntataudin leviämisen estämiseksi, valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset alueista, joilla kutakin velvoitetta ja rajoitusta sovelletaan.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta korosti voimassa olevien säännösten käsittelyn yhteydessä mietinnössään, että valtioneuvoston on tarkasteltava rajoitusten asiallisen ja alueellisen ulottuvuuden välttämättömyyttä tarkasti ja riittävän usein (StVM 11/2020 vp).

Nyt käsillä olevasta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 31/2020 vp, s. 4–5) perustuslakivaliokunta toteaa asetelman olevan perustuslakivaliokunnan aikaisemman kannanoton valossa ongelmallinen, koska lain 58 a §:n mukaan aukioloaikoja ja anniskeluaikoja sekä asiakasmääriä koskevat rajoitukset koskevat automaattisesti koko maata, jollei valtioneuvosto nimenomaan rajoita rajoitusten soveltamisalaa valtioneuvoston asetuksella. Huomionarvoisena perustuslakivaliokunta pitää myös sitä, että asetuksissa täsmennetyt rajoitukset ulotettiin välittömästi lain säätämisen jälkeen koskemaan yhtäläisesti maan kaikkia maakuntia alueellisesta epidemiatilanteesta riippumatta (ks. asetukset 477/2020 ja 675/2020). Tämän valossa perustuslakivaliokunta pitää melko ilmeisenä, että valtioneuvoston piirissä ei ole riittävällä ja väliaikaista lakia säädettäessä tarkoitettulla tavalla (vrt. StVM 11/2020 vp, s. 4) arvioitu rajoitusten välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta kunkin maakunnan osalta erikseen.

Perustuslakivaliokunta pitää rajoitusten alueellisen eriyttämisen puuttumista ongelmallisena erityisesti perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuuden kannalta.

Lausunnon mukaan säännöksestä tulee poistaa perustuslakivaliokunnan edellyttämään nähden käännteinen säännös. Ehdotetun 58 a §:n 2 momenttiin tulee säätää perussäännökset siitä, millä edellytyksillä ravitsemisliikkeen on lyhennettävä aukiolo- ja anniskeluaikaa. Sama koskee 3 momentin sääntelyä ravitsemisliikkeen asiakasmääristä. Säännöksiin tulee lisäksi lisätä laintasoinen perussäännös siitä, että rajoitusten on oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi tietyllä alueella. Rajoitustoimenpiteistä on perustuslakivaliokunnan mukaan säädettävä myös erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta eriytetysti siten, että rajoitukset ovat välttämättömiä juuri niissä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Sääntelyä voidaan täydentää 58 a §:ään laadittavien perussäännösten puitteissa asetuksenantovaltuudella, jolla osoitetaan valtioneuvostolle valtuus tarkempien säännösten antamiseen rajoitusten alueellisesta soveltamisalasta, rajoitusten kohteena olevien ravitsemisliikkeiden määrittelystä, aukioloajoista ja esimerkiksi asiakaspaikkojen määristä. Tällaiset muutokset ovat perustuslakivaliokunnan mukaan edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa, että 58 a §:ää muutetaan perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla siten kuin jäljempänä ehdotetaan.

Talousvaliokunta piti lausunnossaan tärkeänä, että epätavanomaisten olosuhteiden pitkittyessä rajoitussääntely on tarkkarajaista ja kohdistuu sellaisiin toimintoihin, joiden rajoittamisen on todettu olevan kaikkein vaikuttavinta viruksen leviämisen estämiseksi. Talousvaliokunta piti rajoituksia lähtökohtaisesti oikeana ratkaisuna epidemian hillitsemiseksi, mutta totesi nyt ehdotetun sääntelyn mukaisten, varsin vähän joustomahdollisuuksia sisältävien kriteerien aiheuttavan kysymyksiä tarkoituksenmukaisuudesta.

Talousvaliokunta toisti käsityksensä siitä, että jos asiakaspaikoista sallittaisiin täyttää esimerkiksi 60 % tai 75 %, voisivat myös jotkin pienet ravitsemisliikkeet jatkaa toimintaansa taloudellisesti kestäväällä tavalla etäisyyksistä velvoittavasti huolehtien. Talousvaliokunta piti myös tärkeänä, että yhteiskunnan ympärivuorokautista toimintaa palveleva ravitsemistoiminta ei esty tämän lainsäädännön seurauksena. Talousvaliokunta piti perustuslakivaliokunnan tavoin tärkeänä, että rajoitukset voidaan ottaa käyttöön vain niillä alueilla, joilla ne ovat välttämättömiä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta yhtyy perustuslakivaliokunnan ja talousvaliokunnan käsitykseen siitä, että rajoitukset tulee kohdentaa ravitsemistoimintaan vain niillä alueilla ja siltä osin kuin se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi. Valiokunta katsoo niin ikään, että sääntelyssä on pyrittävä löytämään tasapaino taloudellisen toiminnan mahdollistamisen ja tartuntataudin leviämisen estämisen välillä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä on kyse ainoastaan tartuntatautilain väliaikaisia ravitsemisliikkeiden rajoituksia koskevasta sääntelystä ja siten myös sen valmisteluaineisto rajautuu kapeasti vain kyseisiin säännöksiin. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan parhaillaan on valmisteilla edellä todettu tartuntatautilain laajempi uudistus liittyen koronaepidemian torjuntatoimissa esiin tulleisiin tartuntatautilain muutoksiin. Valiokunta korostaa, että kyseisessä tartuntatautilain muutosten laajemmassa valmistelussa tulee punnita huolella nyt ehdotetun väliaikaisen sääntelyn sisältö sekä suhde muihin tartuntatautilain muutoksiin liittyen erityisesti mahdollisiin kokoontumista koskeviin rajoituksiin tai niihin liittyviin toimivaltuuksiin sekä mahdollisiin muun elinkeinotoiminnan rajoituksiin.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että aluehallintoviranomaisilla ja tartuntatautiviranomaisilla on riittävät resurssit käytössään yleisvaarallisen tartuntataudin (Covid-19) valvontaan ja muihin viranomaistehtäviin. Valiokunta korostaa myös alueellisen ja valtakunnallisen tiedon avointa ja kamista tartuntatautilanteesta ja jäljitystiedoista.

Ahvenanmaan asema

Ahvenanmaan maakunnan hallitus on lausunnossaan kyseenalaistanut esityksen kaikkien osien kuulumisen valtakunnan lainsäädäntövaltaan. Ravitsemisliikkeiden toimintaa koskevien rajoitusten ei lausunnon mukaan voida katsoa kuuluvan valtakunnan lainsäädäntövaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 29 kohdan perusteella, kun rajoitukset ovat perusteettomia ja epäsuhtaisia ja ne tapahtuvat joistakin muista perusteista kuin siitä, että ne olisivat välttämättömiä tarttuvan taudin leviämisen estämiseksi Ahvenanmaalla. Tämän lisäksi maakunnan hallitus katsoi lausun-

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

nossaan, että ehdotetut ravitsemisliikkeiden rajoitukset voidaan vahvasti kyseenalaistaa Suomen perustuslain 18 §:n elinkeinovapauden perusteella.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut, että Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 29 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta muun muassa asioissa, jotka koskevat ihmisten tarttuvien tauteja. Nyt ehdotettavien väliaikaisten säännösten pääasiallinen sisältö koskee tartuntataudin leviämisen estämistä. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan sääntely kuuluu siten valtakunnan lainsäädäntövaltaan, vaikka sillä onkin vaikutuksia myös sellaisiin seikkoihin, jotka itsehallintolain 18 §:n mukaan kuuluvat maakunnan lainsäädäntövaltaan (ks. esim. 18 §:n 13 ja 22 kohta).

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että itsehallintolain 30 §:n 9 kohdan mukaan tehtävistä, jotka muun muassa ihmisten tarttuvien tautien torjuntaa koskevan lainsäädännön mukaan kuuluvat valtakunnan viranomaiselle tai kunnille, huolehtii maakunnassa maakunnan hallitus tai muu maakuntalaissa määrätty viranomainen. Voimassa olevan ja ehdotetun 58 a §:n rakenne eroaa kuitenkin monista tartuntatautilain muista toimivaltuuksista siinä, että rajoitusten asettamista ei osoiteta tehtäväksi hallintopäätöksillä vaan valtioneuvoston asetuksella. Ehdotetun sääntelyn lähtökohdat eroavat siten siitä itsehallintolain 30 §:ään sisältyvästä lähtökohdasta, että maakunnan hallituksella tai muulla maakuntalaissa määrättyllä viranomaisella on toimivaltaa huolehtia tartuntatautilain mukaisista tehtävistä. Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan on lausunnon mukaan harkittava, miten Ahvenanmaan itsehallinto voidaan tältä osin ottaa paremmin huomioon.

Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta toteaa, että valtioneuvoston tulee lain täytäntöönpanossa ja parhailaan valmisteltavassa tartuntatautilain muutosesityksessä ottaa Ahvenanmaan erityisasema huomioon asianmukaisella tavalla. Valiokunta korostaa, että yleisvaarallisen tartuntataudin ehkäisemiseksi säädettävien rajoitusten osalta Ahvenanmaata koskevat samat valiokunnan täsmennettäviksi ehdottamat edellytykset kuin muita valtakunnan alueita. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että rajoituksia voidaan ottaa käyttöön vain, kun se on yleisvaarallisen tartuntataudin ehkäisemiseksi välttämätöntä eivätkä muut keinot ole riittäviä. Valiokunta toteaa lisäksi, että saadun selvityksen mukaan Ahvenanmaa on tällä hetkellä epidemian kiihtymisvaiheessa.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

58 a §. Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta ehdottaa, että pykälää muutetaan seuraavasti. Koska pykälä muuttuu monilta osin, ehdotetaan myös pykälän rakennetta muutettavan.

Pykälän 1 momentissa säädetään niistä ravitsemisliikkeen puhtauteen ja hygieniaan sekä asiakkaiden ohjeistukseen liittyvistä velvoitteista, joista on huolehdittava ehdotetun väliaikaisen lain voimassaolon aikana yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Momentti vastaa sisällöllisesti voimassa olevan lain 58 a §:n 4 momenttia.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Pykälän 2 momentissa säädetään asiakkaiden oleskeluun ja sijoittautumiseen liittyvistä velvoitteista sekä asiakasmääriä koskevista rajoituksista. Ehdotettu sääntely pohjautuu voimassa olevan lain 3 momenttiin. Momentin alkuun siirretään kuitenkin ravitsemistoiminnan harjoittajaa koskeva perussäännös siitä, että tämän tulee huolehtia siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan.

Säännökseen lisätään asetuksenantovaltuutta koskevana edellytyksenä yleisvaarallisen tartuntataudin leviäminen alueen väestössä. Säännös asettaisi velvoitteen, jonka mukaan asetuksella säättäminen on mahdollista koskien niitä alueita, joilla tauti leviää kyseisen alueen väestön keskuudessa. Tämän edellytyksen punninta on siten tehtävä aluekohtaisesti. Valiokunta toteaa, että alueen määrittelyä ei ole säännöksessä rajattu ja sillä voidaan tarkoittaa esimerkiksi maakuntaa, sairaanhoitopiiriä tai kuntaa riippuen välttämättömyyspunninnasta. Aluekohtaisen tilanteen ja rajoitusten välttämättömyyden arvioinnissa voidaan käyttää apuna esimerkiksi uusien tartuntojen ilmaantuvuuden määrää, positiivisten testitulosten osuutta testatuista, jäljitysten alkuperätietoja sekä yleisvaaralliseen tartuntatautiin liittyvää sairaalahoidon tarvetta alueella. Välttämättömyysarvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös lähialueiden ja koko maan tilanne.

Koska asiakasmäärien rajoittaminen puuttuu olennaisella tavalla elinkeinon harjoittamiseen, rajoitetaan 2 momentissa asetuksenantovaltuutta lisäksi siten, että säädetään lain tasolla niistä enimmäisrajoista, joita asetuksella voitaisiin säätää.

Valiokunta toteaa, että ravitsemisliikkeiden kattavaa määrittelyä erilaisiin ravitsemisliikkeisiin ei ole vakiintuneesti käytössä. Yleisvaarallisten tartuntatauti-epidemioiden ja epidemioiden leviämisen torjunta perustuu tilastollisiin todennäköisyyksiin sekä riskien ennakkolliseen hallintaan. Tämän riskien hallinnan näkökulmasta merkityksellistä eri ravitsemisliikkeiden kohdalla on se, miten hallitaan asiakkaiden välisten kontaktien muodostumista. Tästä näkökulmasta merkitystä on myös alkoholin nauttimisella, joka osaltaan voi lisätä kontaktien syntymistä hallitsemattomammin. Siten koronaepidemian torjunnassa valiokunnan ehdottama asiakasmäärän rajoittaminen sekä ravitsemisliikkeiden jaottelu erilaisiin ravitsemisliikkeisiin liittyy erityisesti asiakkaiden välisten tartuntoja mahdollistavien kontaktien syntymisen ennaltaehkäisyyn. Valituissa rajoitustekeissä on kyse väestön käyttäytymiseen liittyvistä todennäköisyyksistä.

Nykyistä sääntelymallia, jossa ravitsemisliikkeitä ei eriytetä, voidaan pitää perusteltuna sen yksiselitteisyyden vuoksi. Perustuslakivaliokunnan lausunnon valossa sosiaali- ja terveysvaliokunta arvioi, että sääntelyä on välttämätöntä muuttaa siten, että tiukemmat rajoitustoimet kohdistuvat sellaisiin ravitsemisliikkeisiin, joiden toiminnassa tartuntataudin leviämisen riskin kannalta merkitykselliset ihmisten väliset kontaktit suurella todennäköisyydellä lisääntyvät kyseisissä tiloissa.

Koska sosiaali- ja terveysvaliokunta katsoo, että koronavirusepidemia on Suomessa sellaisessa vaiheessa, että rajoitukset ovat edelleen välttämättömiä ja koska perustuslakivaliokunta edellytti rajoitusten kohdentamista erilaisiin ravitsemisliikkeisiin välttämättömyyden perusteella, on lakiin vakiintuneiden ravitsemisliiketyyppien määrittelyjen puutteesta huolimatta otettava säännökset siitä, että tiukimmat rajoitukset kohdistetaan koronavirusepidemian torjunnan näkökulmasta sellaisiin ravitsemisliikkeisiin ja ravitsemistoimintoihin, joihin liittyy suuri todennäköinen riski asiakkaiden välisten kontaktien syntymiseen.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Edellä todetuista syistä ehdotetussa säännöksessä ravintolat eriytetään asiakasmäärään liittyvän asetuksenantovallan suhteen siten, että lain sallima tiukempi asiakasmäärän rajoitus kohdistetaan sellaisiin ravitsemisliikkeisiin, joiden pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta myyjän tiloissa elintarvikelaisissa (23/2006) tarkoitettussa elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan näissä ravitsemisliikkeissä asiakasmäärän rajoitus olisi enintään 50 % suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä ja muissa ravitsemisliikkeissä vastaava rajoitus olisi enintään 25 %.

Ehdotetussa säännöksessä ravitsemisliikkeet jaotellaan niiden ravitsemistoiminnan luonteeseen liittyen sillä perusteella, pidetäänkö niissä pääsääntöisesti tarjolla nautittavaksi ravitsemisliikkeen tiloissa alkoholijuomia. Tiukemman rajoituksen piirissä oleva ravitsemistoiminta eroaa valiokunnan näkemyksen mukaan koronaviruksen leviämisen suhteen olennaisesti sellaisesta ravitsemistoiminnasta, jossa ravitsemisliikkeen toimintamalli perustuu lähtökohtaisesti siihen, että ne myyvät asiakkaille pääasiassa aterioita tai esimerkiksi kahvilatuotteita. Pääasiallisuutta ei valiokunnan näkemyksen mukaan ole tarkoitus arvioida yksistään perustuen esimerkiksi määrälliseen tai taloudelliseen osuuteen myynnistä, vaan punninta tulee tehdä ensisijaisesti ravitsemistoiminnan luonteen perusteella. Siten ratkaisevaa säännöksen soveltamisen kannalta ei olisi esimerkiksi alkoholijuomien osuus liikevaihdosta, vaan olennaista olisi ravintolan toiminnallisuuden liittyen se, kokoontuvatko asiakkaat kyseiseen ravitsemisliikkeeseen pääasiassa aterioimaan omissa pöytäseurueissaan vai ovatko ravitsemisliikkeet toimintaperustaltaan sellaisia, että niiden pääasiallinen ravitsemistoiminta on alkoholijuomien myyntiä. Viimeksi mainittuihin liittyy usein muun toiminnallisuuden kautta yleisesti laajempaa ihmisten välisten sosiaalisten kontaktien ja fyysisen läheisyyden muodostumista sekä esimerkiksi tanssimista tai laulamista, jotka voivat olla merkityksellisiä tartuntataudin leviämisen todennäköisyyden kannalta.

Koska ratkaisevaa arvioinnin kannalta olisi ravitsemistoiminnan luonne, valiokunta toteaa, että pelkästään se, että maksusta saatavilla pidetään esimerkiksi vähäisessä määrin ruokaa, ei muuta ravitsemistoimintaa pääasiallisesti ruoan saatavilla pitämiseksi. Myöskään yksistään merkityksellistä ei olisi se, millä nimikkeellä ravitsemisliikettä kutsutaan.

Tiukimman rajoituksen piiriin kuuluisivat valiokunnan näkemyksen mukaan sellaiset ravitsemisliikkeet, jotka toimialalla mielletään käytännössä lähinnä yökerhoiksi, anniskelubaareiksi tai pubeiksi. Pienemmän rajoituksen piiriin kuuluvien ravitsemisliikkeiden ryhmään kuuluisivat sellaiset ravitsemisliikkeet, jotka alalla mielletään käytännössä esimerkiksi ruokaravintoloiksi, pizzeriaiksi, hampurilaisravintoloiksi, kahviloiksi tai lounasruokaloiksi.

Koska joidenkin ravitsemisliikkeiden toiminta voi olla esimerkiksi päivällä ruokaravintolan toimintamallille perustuvaa toimintaa ja illalla pääsääntöinen toiminta on anniskelua tai ravintolan toiminta vaihtelee viikonpäivän taikka vuodenajan mukaan, valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään säännös, jonka nojalla ravitsemisliikkeeseen sovelletaan sen toimintaan kunakin ajankohtana sitä edellä todettua rajoitusta, johon sen toiminta kyseisenä ajankohtana liittyy.

Valiokunta ehdottaa, että 2 momenttiin lisätään asetuksenantovaltuus, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä siitä, millä edellytyksillä pykälän 2 momentin rajoitukset kohdentuvat ravitsemisliikkeisiin.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Koska sääntelyä edellä esitetyllä tavalla muiden kuin koronaepidemian leviämisen kannalta korkeamman riskin omaavien ravitsemisliikkeiden osalta väljennetään, kiinnittää valiokunta erityistä huomiota siihen, että asiakasmäärän rajoituksista huolimatta ravitsemistoiminnan harjoittajalla on momentissa säädetyn perussäännöksen mukainen velvollisuus huolehtia siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan. Pelkkä rajoituksen noudattaminen ei siten poista tätä velvoitetta.

Pykälän 3 momentissa säädetään aukiolo- ja anniskeluaikoja koskevista rajoituksista. Momenttiin otettaisiin perussäännös ravitsemisliikkeiden velvoitteesta lyhentää aukiolo- ja anniskeluaikoja. Säännökseen lisätään myös ne edellytykset, joiden vallitessa ravitsemisliikkeen tulee perussäännöstä noudattaa. Aukioloaikojen lyhentämisen edellytyksenä on ensinnäkin sen välttämättömyys yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Tällainen tilanne voisi olla käsillä esimerkiksi, jos aukioloaikojen ja mahdollisesti siihen liittyvän anniskelun takia asiakaskontaktit muodostuvat sellaisiksi, että etäisyys- tai hygieniavaatimuksista ei tartuntataudin leviämisen estämiseksi voida enää huolehtia. Lisäksi säännöksessä edellytettäisiin, että siinä luetellut toimenpiteet olisivat riittämättömiä kyseisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Nämä edellytykset säädettäisiin koskemaan myös säännökseen sisällytetyn asetuksenantovaltuuden käyttämistä. Tällöin ne asettavat perusteluvollisuuden asetusta säädettäessä. Valiokunta korostaa, että 3 momentissa mainitut kellonajat ovat aikarajoja, joiden puitteissa rajoituksia tulee säätää välttämättömyysarvioinnin pohjalta. Valiokunta toteaa, että 3 momentin sääntelyn nojalla ei edellytetä ravitsemisliikkeen harjoittajilta epidemiologiseen tietämykseen perustuvaa kykyä arvioida ja ennakoita tautitilanteen kehittymistä väestössä. Momentilla on tarkoitus luoda perussäännös ja siihen nojaava asetuksenantovaltuus, jonka nojalla annetut säännökset tarkentavat ravitsemisliikkeen harjoittajaa koskevia velvoitteita.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että ehdotetun 2 momentin ja 3 momentin asetuksenantovaltuudet ovat siten itsenäisiä, että niistä voidaan käyttää edellytysten täytyessä joko toista tai molempia.

Pykälän 4 momentissa säädetään aluekohtaisesta välttämättömyysedellytyksestä liittyen 2 ja 3 momentin asetuksenantovaltuuksiin. Välttämättömyysedellytys tulee punnita myös liiketoiminnaltaan erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta erikseen samalla alueella. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa, että tämä punninta tulee tehdä myös kunkin rajoitustoimen osalta erikseen. Eri rajoitusten tulee siten olla alueellisesti sekä eri ravitsemisliiketyyppien osalta pykälässä säädettyjä enimmäisrajoituksia lievemmiä, jolleivät enimmäisrajoitukset ole epidemian torjumisen näkökulmasta välttämättömiä.

Valiokunta ehdottaa pykälään uutta 7 momenttia, jossa säädetään polttonesteiden jakeluaseman yhteydessä toimivien ravitsemisliikkeiden osalta, etteivät niitä koske 3 momentin aukioloaikojen rajoitukset. Talousvaliokunta on lisäksi kiinnittänyt huomiota satamasta ilta-aikaan lähtevien alusten ravitsemispalveluiden vaikeutumiseen sääntelyä sovellettaessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää perusteltuna, että nämä ravitsemisliikkeet eriytetään pykälässä todetusti muista ravitsemisliikkeistä, koska niiden toiminta poikkeaa aukioloaikojen osalta olennaisesti muista ilta- ja yöaikaan toimivista ravitsemisliikkeistä. Kyseisten ravitsemisliikkeiden aukioloaikojen rajoituksilla ei voida katsoa olevan epidemian torjunnan näkökulmasta vastaavaa merkitystä kuin mui-

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

den ilta- ja yöaikaan toimivien ravitsemisliikkeiden. Asiakkaat asioivat huoltamoiden yhteydessä toimivissa ravitsemisliikkeissä pääasiallisesti hyvin lyhytaikaisesti liittyen matkustamiseen ja tieliikenteessä tapahtuvaan kuljetustoimintaan. Niissä asiakasvolyymit ovat myös yleensä öiseen aikaan vähäisempiä, joten asiakaspaikkoihin on mahdollista sijoittautua väljemmin. Siten ne eivät tyypillisesti ole ilta- ja yöajan toiminnan suhteen rinnastettavissa epidemian torjunnan näkökulmasta suuremman riskin ravitsemisliikkeisiin. Alkoholinlain 47 §:ssä säädetään kansainvälisessä liikenteessä olevien vesi- ja ilma-alusten anniskelusta. Valiokunta pitää perusteltuna mahdollistaa väljemmät aukioloajat kyseisissä ravitsemisliikkeissä.

58 b §. Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta. Valiokunta ehdottaa 3 momentin viittaussäännösten muuttamista 58 a §:ään ehdotettujen muutosten vuoksi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 139/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti tartuntatautilain (1227/2016) 91 §:n 1 momentti ja
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 58 a ja 58 b § seuraavasti:

58 a §

Ravitsemisliikkeiden toiminnan väliaikainen rajoittaminen tartuntataudin leviämisen estämiseksi

Sen lisäksi, mitä elintarvikelaissa säädetään, majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) 1 §:n 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetun ravitsemistoiminnan harjoittajan on huolehdittava yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta sekä siitä, että asiakkailta on mahdollisuus käsien puhdistamiseen, ja annettava asiakkaille riittävän etäisyyden ylläpitämistä ja käsien puhdistamista koskevat toimintaohjeet. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamisesta, käsien puhdistamismahdollisuuden järjestämisestä sekä asiakkaille annettavien toimintaohjeiden antamisesta.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Ravitsemistoiminnan harjoittajan tulee huolehtia siitä, että asiakkaiden oleskelu järjestetään yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi riittävän väljästi ja asiakaspaikat sijoittuvat riittävän etäälle toisistaan. Jos yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi on välttämätöntä, voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää tarkemmin kyseistä aluetta koskien ravitsemisliikkeen asiakkaiden oleskeluun ja asiakaspaikkojen sijoittamiseen liittyvistä velvoitteista sekä ravitsemisliikkeen sisä- ja ulkotilojen asiakaspaikkamäärään liittyvistä vaatimuksista. Valtioneuvoston asetuksella voidaan rajoittaa sellaisen ravitsemisliikkeen, jonka pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta elintarvikelaissa (23/2006) tarkoitettua elintarvikehuoneistossa alkoholijuomia, asiakasmäärää enintään 50 % ravitsemisliikkeen suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä, joka on mainittu tilaa tai sen osaa koskevassa alkoholilain 18 §:ssä tarkoitettua anniskeluluvassa tai, jos ravitsemisliikkeellä ei ole anniskelulupaa, rakennusten paloturvallisuudesta maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 117 b §:n nojalla ja rakennuksen käytöturvallisuudesta mainitun lain 117 d ja 117 k §:n nojalla annettujen säännösten mukaisesti hyväksytyssä rakennussuunnitelmassa. Muiden ravitsemisliikkeiden asiakasmäärää saa rajoittaa enintään 25 % edellä mainittujen säännösten tarkoittamasta suurimmasta asiakas- tai henkilömäärästä. Jos ravitsemisliikkeen pääasiallinen ravitsemistoiminta eri ajankohtina vaihtelee, sovelletaan sen toimintaan kunakin ajankohtana sitä rajoitusta, johon sen ravitsemistoiminta kyseisenä ajankohtana liittyy. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tässä pykälässä säädetyistä asiakasmäärien rajoituksista ja niiden kohdentumisesta.

Ravitsemisliikkeen on lyhennettävä aukiolo- ja anniskeluaikaa, jos se on välttämätöntä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi, eivätkä ravitsemisliikkeen tilojen ja pintojen puhdistamistoimenpiteet, hygieniaohjeet, asiakaspaikkojen järjestely ja muut toimenpiteet ole riittäviä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan edellä tässä momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä antaa tarkempia säännöksiä ravitsemisliikkeen aukioloa kello 23—05 välisenä aikana ja anniskelua kello 22—09 välisenä aikana koskevista rajoituksista sekä siitä, millaisissa ravitsemisliikkeissä kyseisiä rajoituksia noudatetaan.

Edellä 2 ja 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettyjen rajoitusten on oltava välttämättömiä yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi kullakin alueella sekä sellaisissa ravitsemisliikkeissä, joita rajoitukset koskevat.

Ravitsemistoiminnan harjoittajan on laadittava kirjallinen suunnitelma siitä, miten se toteuttaa sen toimintaan ja sisä- ja ulkotilojen käyttöön säädetyt velvollisuudet ja rajoitukset. Suunnitelma on pyynnöstä esitettävä aluehallintovirastolle ja majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 11 §:ssä tarkoitettua valvontaa suorittavalle poliisille. Suunnitelma on siihen sisältyviä henkilötietoja lukuun ottamatta pidettävä liikkeessä asiakkaiden nähtävillä. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset velvoitteiden ja rajoitusten toteuttamista koskevan suunnitelman sisällöstä, laatisesta ja nähtävänä pitämisestä.

Mitä tämän pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään, ei koske majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua henkilöstöravintolatoimintaa eikä ruoan tai juoman myymistä ravitsemisliikkeestä muualla nautittavaksi.

Mitä tämän pykälän 3 momentissa säädetään aukioloaikojen rajoituksista, ei koske Suomen ja ulkomaiden välillä tai ulkomailla kulkevassa vesi- ja ilma-aluksessa eikä polttonesteiden jakeluseman yhteydessä toimivia ravitsemisliikkeitä. (Uusi 7 mom.)

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

58 b §

Ravitsemisliikkeiden valvonta ja rajoitusten edellytysten seuranta

Aluehallintovirasto valvoo 58 a §:ssä ja sen nojalla säädettyjen velvoitteiden ja rajoitusten noudattamista. Jos velvoitteiden tai rajoitusten noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkoh-
tia, aluehallintovirasto voi antaa ravitsemisliikkeelle määräyksen niiden korjaamisesta. Määräys-
tä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava.
Jos puutteita ei ole korjattu asetetussa määräajassa tai jos velvoitteita on rikottu olennaisesti, alue-
hallintovirasto voi määrätä ravitsemisliikkeen ravitsemistoiminnan välittömästi keskeytettäväksi
ja liikkeen pidettäväksi suljettuna asiakkailta enintään yhden kuukauden ajaksi.

Poliisin on tarvittaessa annettava aluehallintoviraston pyynnöstä virka-apua valvonnan ja
1 momentissa tarkoitetun ravitsemisliikkeen sulkemisen toimeenpanemiseksi.

Valtioneuvoston on tarkoin seurattava, ovatko 58 a §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetut rajoitus-
ten edellytykset edelleen voimassa. Jos edellytykset eivät enää täyty, on valtioneuvoston viipy-
mättä ryhdyttävä toimenpiteisiin 58 a §:n ja siihen liittyvien säännösten kumoamiseksi. Jos
58 a §:n 2 tai 3 momentin nojalla säädettyt rajoitukset eivät enää ole välttämättömiä joillain alueil-
la tai säädettyssä laajuudessa, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtio-
neuvoston asetuksen muuttamiseksi.

91 §

Päätösten täytäntöönpano

Edellä 16, 57, 58, 58 b, 59–67 ja 69–71 §:ssä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön
heti muutoksenhausta huolimatta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 2020 ja on voimassa 28 päivään helmikuuta 2021.

Valiokunnan mietintö StVM 27/2020 vp

Helsingissä 20.10.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Anna-Kaisa Ikonen kok
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Veronica Rehn-Kivi r
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Juhana Vartiainen kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Bella Forsgrén vihr

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Harri Sintonen
valiokuntaneuvos Päivi Salo